

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д.пс.н. Веселин Костов Василев
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”**

**на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
в област на висше образование 1. Педагогически науки”, професионално
направление 1.3. Педагогика на обучението по философски дисциплини,
докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика”**

Автор: Перуника Косева Кършакова - Каменова

**Тема: „СТИМУЛИРАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО САМОСЪЗНАНИЕ НА
УЧЕНИЦИТЕ ЧРЕЗ ПРИЛОЖЕНИЕ НА СИНЕРГЕТИЧЕСКИЯ ПОДХОД В
ОБУЧЕНИЕТО ПО ФИЛОСОФСКИ ДИСЦИПЛИНИ“**

Научен ръководител: Проф. дпн Яна Рашева – Мерджанова

**1. Общо представяне на процедурата и докторанта (кратки биографични
данни на докторанта)**

Съгласно заповедта на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на Научното жури по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Стимулиране на гражданското самосъзнание на учениците чрез приложение на синергетическия подход в обучението по философски дисциплини“ за придобиване на образователната и научна степен „Доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки”, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по философски дисциплини, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика”.

Автор на дисертацията е Перуника Косева Кършакова – Каменова, задочен докторант към катедра „Дидактика“ с научен ръководител проф. дпн Яна Рашева - Мерджанова.

Представеният от Перуника Кършакова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в РБ и включва всички предвидени документи.

Кратки биографични данни на докторанта

Перуника Кършакова – Каменова е родена през 1977 г., бакалавърско образование (Английска филология) е получила в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, а магистърска

степен по Педагогика и Английска филология е завършила в СУ „Св. Климент Охридски“; придобила е и допълнителни квалификации, а от 2016 г. е задочен докторант в катедра „Дидактика“ във Факултета по педагогика. Перуника Кършакова-Каменова притежава разнообразен и релевантен професионален опит, основно преподавателски, получен в учебни заведения и различни институции. Нейният образователен и професионален потенциал я прави квалифициран и опитен специалист, подготвен за сериозна изследователска дейност.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационната разработка притежава безспорна актуалност: чрез цикъла философски дисциплини и чрез гражданското образование като една от тях учениците трябва да овладеят широк комплекс от базисни знания, поведенчески умения и личностни качества, които да помогнат на младия човек да се изгради като подготвен и отговорен гражданин. Трансформацията на знанията в поведенчески опит и личностни черти е изключително сложен феномен и хуманитарната наука и образователната/възпитателна практика не са го проучили напълно. Поради това всяка сериозна разработка в тази посока е необходима, а изследването на Перуника Кършакова-Каменова е един безспорно успешен опит в тази област.

Поставените и решавани в дисертацията цели и задачи са ясно и изцяло практически ориентирани и това категорично доказва тяхната целесъобразност.

3. Познаване на проблема

Доброто познаване на изследваната проблематика се потвърждава както от обширния обзор и анализ по дисертационната тема, който свидетелства за начетеност и информираност на докторанта, така също и от емпиричното изследване, съдържащо новаторски замисъл и целящо да внесе нов дух и теоретичен манталитет в традиционния образователен процес.

4. Методика на изследването

Докторантката Перуника Кършакова-Каменова е приложила адекватна методика, която се разполага и проявява в два плана. В единия план са инструментите „Дискусионен

клуб „Млад философ“ и Двуетичната миниенциклопедия по гражданско образование, чрез които се преследва усъвършенстването на обучението по ГО и формирането на ценни личностни качества у учениците. В другия план са разработените от докторантката четири изследователски инструмента, чрез които се изследва (проверява) ефективността на така организираното синергетично обучение. Това са Анкетна карта за гражданската активност на младите хора, Анкетна карта за потребностите на младите хора от създаване на Дискусионен клуб, Експертна карта за приложимостта и ефективността на Миниенциклопедията и Експертна карта за мнението на директори и учители за функционирането на Дискусионния клуб. Инструментите в първия план на изследването са същевременно и качествени методически разработки, напълно подготвени (и проверени) за пряко приложение в широката образователна практика.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите в него

Дисертационният труд на Перуника Кършакова-Каменова е структуриран малко необичайно: в две глави, всяка от тях разпределена в по няколко части (първа глава в три части, втора – в пет части), плюс увод и обширно заключение. Основният обем е от 141 страници, петте приложения обхващат 21 страници, а библиографията съдържа 78 заглавия – 54 на кирилица, 4 на латиница и 20 интернет ресурси.

Първа глава е посветена на теоретичен обзор и анализ, ориентиран към основните теми на дисертационното изследване, изясняване на основните теоретични конструкции (гражданско самосъзнание, гражданско образование, рефлексивен подход, цикъл „Философия“, синергетически подход). Анализът е обширен, задълбочен и акцентира върху спецификата на синергетическия образователен контекст в обучението по философските дисциплини.

Ще интерпретирам теоретичния и практически смисъл и патос на застъпваната в дисертацията на Перуника Кършакова позиция по следния начин. Безспорно е наложително “разчупването“ на догмите и стандартите на традиционното образование с неговата самоцелна подреденост и пределна организираност. Защото не само практиката, но и съвременните теоретични идеи (в частност – синергетичните) убедително свидетелстват, че светът около нас (в социалните му измерения) не е така еднопосочно и еднозначно подреден. Поради това трябва да подготвяме младите хора още в училище за

живот и реализация в сложна и нееднозначно организирана социална среда. Синергетичният подход съдържа теоретичните основания за това, а в дисертацията са представени успешни опити тези теоретични идеи да бъдат конкретизирани и реализирани в технологични продукти.

По думите на самата докторантка: „при синергията е определящо цялостното развитие на ученика, а на учителите и класните ръководители е отредена ролята да създават подходящи **условия за насърчаване активността на отделния ученик и общността**, в която той участва“ (с. 78 от дис.).

Емпиричното изследване е както добре замислено, така и умело проведено. Изследователските хипотези са ясно и коректно формулирани. В проучването са обхванати 429 ученици в горен курс от различни училища в седем градове на България. Събраните емпирични данни са организирани в 3 таблици и 33 фигури, като за тяхната обработка е приложена целесъобразна и адекватна, а не самоцелно-демонстративна статистика.

Съдържателният анализ на данните води до обосновани изводи, които като цяло потвърждават предпоставените хипотези на изследването.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Списъкът на публикациите наброява 4 заглавия, всички статии са публикувани в сериозни научни издания (на Софийския университет и в сп. Педагогика) и чрез тези публикации заинтересованият читател-специалист може да се запознае с основните идеи на дисертационната разработка на Перуника Кършакова-Каменова, най-вече в теоретичната част на работата. Няма никаква причина да се съмняваме, че дисертацията и приносите в нея са самостоятелна заслуга на докторанта.

7. Автореферат

Авторефератът е в обем от 29 страници и съдържа най-съществените моменти от теоретичния обзор, а също така и модела и съдържанието на собственото емпирично изследване. Чрез него читателят може адекватно да се запознае с дисертационния труд на докторанта.

8. Критични бележки и препоръки

Работата не е лишена от някои несъществени недостатъци, но те са повод само за дребни забележки и препоръки. Например в теоретичния анализ се забелязват някои необясними залитания към диалектико-материалистически дух на интерпретация на философски въпроси. Изводите накрая са формулирани повествователно-аналитично, докато един по-лаконичен стил би улеснил открояването на обобщените резултати. Но подобни бележки не променят общата положителна оценка на дисертацията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Рецензията на дисертационен труд на Перуника Кършакова-Каменова свидетелства, че авторката му притежава добра теоретична подготовка, а също така, че по време на докторантурата е придобила умения да организира и осъществява самостоятелно теоретико-емпирично изследване по значима за образованието тема. Спазени са всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав и Правилниците за неговото приложение. Поради това считам, че дисертацията следва да бъде **положително оценена и предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор”** на Перуника Косева Кършакова-Каменова, задочен докторант към катедра „Дидактика”, докторска програма „Теория на възпитанието и дидактика”.

7. 05. 2019 г.
Гр. Пловдив

Рецензент:
/Проф. д.пс.н. Веселин Василев/